

MAGYAR KÖNYVVIZSGÁLÓI KAMARA

A Szakértői Bizottság iránymutatása

„A koronavírus járvány hatásai az éves beszámolók könyvvizsgálatára” tárgyában kiadott bizottsági közleménnyel összefüggésben

2020.03.18.

➤ **A 2019. évi éves beszámolók összeállítása és könyvvizsgálata során a koronavírus járvány miatt kialakult rendkívüli gazdasági helyzetben különös figyelmet érdemlő beszámolási kérdések lehetnek:**

- átmeneti, vagy végleges csökkenések, illetve leállások a termelésben (a szolgáltatásnyújtásban), kapacitás- és létszám leépítések, átszervezések, üzem- vagy üzlet bezárások stb.,
- jelentős mértékű (várható vagy már bekövetkezett) elmaradások az értékesítési bevételekben (akár az előzőekkel összefüggésben, illetve az ellátási láncokban mutatkozó fennakadások miatt),
- előzőekkel összefüggésben a szerződéses kötelezettségek teljesítésében bekövetkező nehézségek, vis major helyzet lehetséges jövőbeni pénzügyi kihatásai (késedelmes vagy nem teljesítési kötbérek, szerződés-módosítások, szerződés megszüntetések, -elállás miatti bánatpénz, kártérítési kötelezettségek stb.),
- fizetési nehézségek a jelentős vevőknél, a határidőn túli kintlevőségek jelentős növekedése,
- likviditási problémák, a likviditás-menedzselésben rejlő rendkívüli kockázatok, a szükséges mértékű finanszírozási források hiánya vagy drágulása,
- a jövőre vonatkozó üzleti tervek megalapozottsága, megbízhatósága, a már elkészített üzleti tervek szükséges módosítása,
- a mérleg fordulónapját követően előállott csődhelyzet vagy annak várható bekövetkezése,
- munkaerő elbocsátások, illetve más esetekben az elérhető munkaerő hiánya és annak kedvezőtlen hatásai az üzletmenetre,
- a mérlegtételek (a készletek (leltár), követelések, befektetések, értékpapírok) pénzügyi beszámolási célú értékelése, a szükséges értékvesztések megképzése,
- a hitelszerződésekben foglalt feltételek (hitel kovenánsok) teljesíthetősége, az ezek nem teljesítésének következményei és ezek megjelenítése a pénzügyi beszámolóban,
- a vállalkozás folytatására való képtelenség, illetve az ezzel kapcsolatos lényeges bizonytalanság fennállása.

➤ **Mérleg fordulónap utáni események**

A naptári évnek megfelelő üzleti évet záró vállalkozások esetében, melyeknél a mérleg fordulónapja 2019. december 31-e, a koronavírus járványt és annak következményeit a mérleg fordulónapját követően bekövetkezett eseménynek lehet tekinteni.

- Bár a vírus jelenléte már 2019 decemberében ismert volt, a WHO 2020. január 30-án hirdette ki a nemzetközi járványügyi szükséghelyzetet.
- Az IFRS alapon készített beszámolókra nézve ez azt jelenti, hogy a koronavírus járvány terjedése az „IAS 10 Események a mérleg fordulónapját követően” című standard alkalmazásában ún. non-adjusting event-nek (a beszámolóban lévő pénzügyi egyenlegeket nem módosító eseménynek) minősül. Az IAS 10 standard értelmében, a lényeges non-adjusting event-ekről és azok becsült pénzügyi kihatásairól, vagy arról, hogy ezek összességükben becslése akadályokba ütközik, megfelelő közzétételeket kell tenni a pénzügyi kimutatásokhoz fűzött megjegyzésekben.
- A magyar számviteli törvény szerinti (tehát a nem IFRS alapon készült) éves beszámoló tekintetében annyiban más a helyzet, hogy a magyar számviteli szabályozás értelmében a mérlegkételemek értékelését jellemzően nem a mérleg fordulónapi, hanem az ennél későbbi mérlegkészítés időpontjában ismert információk alapulvételével kell elvégezni. Ebben az esetben tehát nem lesz elegendő csak a kiegészítő mellékletben közzétenni a mérleg fordulónapja után kialakult járványhelyzetet és annak lehetséges hatásait, hanem adott esetben már a befektetett pénzügyi eszközök, a készletek, a vevői követelések mérlegbeni értékének a meghatározásában is meg kell jeleníteni a – mérlegkészítés időpontjáig elérhető és megismerhető gazdasági-pénzügyi információk figyelembe vételével – kalkulálható számszerű kihatásokat.

A naptári évtől eltérő üzleti évet alkalmazóknál (pl. ha a mérlegfordulónap 03.31-e vagy az utáni időpont) ***maga a járványhelyzet kialakulása már nem lesz mérlegfordulónap utáni esemény.*** Így egyrészt előfordulhat, hogy már a mérleg fordulónapját megelőzően, az adott üzleti éven belül bekövetkeztek (vagy az üzleti év végéig még be fognak következni) a rendkívüli helyzetre reagáló konkrét kormányzati vagy vállalati intézkedések (mint például munkaerő elbocsátások és egyéb megszorító intézkedések). Ezekkel kapcsolatban a vállalkozás vezetésének foglalkoznia kell és fel kell mérnie ezen intézkedéseinek a fordulónapot követő időszakra kiható további várható következményeit és lehetséges hatásait is (meg kell becsülnie pl. a várható veszteségeket és a szükséges mértékű eszközleírásokat vagy a szükséges céltartalék képzéseket). Másrészt itt is azonosítani kell a mérleg fordulónapját követő további olyan jelentős eseményeket, amelyek hatással lehetnek a beszámolóban kimutatott egyenlegekre, vagy a közzétételekük lehet szükséges.

➤ **A vállalkozás folytatása (Going concern) alapelv érvényesülése**

Emlékeztetésképpen

Az IAS 10 értelmében a pénzügyi kimutatásokat nem lehet a vállalkozás folytatását feltételező számvitel alapján összeállítani, ha ez a feltételezés már nem helytálló a mérleg fordulónapját követő események hatására (ideértve azt is, ha a vezetésnek szándékában áll megszüntetni a vállalkozást vagy szüneteltetni az üzleti tevékenység folytatását, vagy nincs más reális alternatívája). Akkor is ugyanígy kell eljárni, ha maga a mérlegfordulónap utáni esemény egy non-adjusting event (nem módosító esemény).

A magyar számviteli törvény 46. § (1) bekezdése ezzel szemben úgy fogalmaz, hogy ***„Az értékelésnél a vállalkozás folytatásának elvéből kell kiindulni, ha ennek az elvnek az érvényesülését eltérő rendelkezés nem akadályozza, illetve a vállalkozási tevékenység folytatásának ellentmondó tényező, körülmény nem áll fenn.”***

E követelményeknek való megfelelés érdekében tehát a vállalkozás vezetésének a most kialakult rendkívüli helyzetben is, sőt annál inkább, fel kell mérnie és el kell készítenie az arra vonatkozó saját becslését, hogy fennáll-e lényeges bizonytalanság a vállalkozás folytatására való képesség

tekintetében, illetve helytálló-e a vállalkozás folytatását feltételezni a belátható jövőben (a mérleg fordulónapját követő 12 hónapos időszakban). A beszámolót véleményező könyvvizsgálónak pedig a könyvvizsgálói véleményének a kialakításához ezt a vezetői becslést kell felülvizsgálnia és miután elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyítékot szerzett, le kell vonnia a saját következtetését arról, hogy fennáll-e lényeges bizonytalanság a vállalkozás folytatását illetően, és a lényeges bizonytalanság ellenére helytálló-e a vállalkozás folytatását feltételezni.

Korábban, amikor felmerült a vállalkozás folytatása probléma, akkor az jellemzően elintézhető volt azzal, hogy megállapítást nyert a lényeges bizonytalanság, mely kétségeket vetett fel a vállalkozás folytatására való képességet illetően. Ilyenkor ezeket a körülményeket közzétették a kiegészítő mellékletben, a könyvvizsgálói jelentés egy külön e címszó alatti fejezetében pedig a könyvvizsgáló felhívta a figyelmet erre a lényeges bizonytalanságra és a kapcsolódó közzétételekre. Emlékeztetni szeretnénk arra, hogy mindennek végső soron azon a feltételezésen kellett alapulnia, hogy a lényeges bizonytalanság ellenére helytálló volt a vállalkozás esetében a vállalkozás folytatására való képesség feltételezése. Ezzel kapcsolatban nincs változás, most is ugyanígy kell eljárni, amennyiben helytállónak ítélik a vállalkozás folytatását feltételezni a lényeges bizonytalanság mellett is.

A koronavírus miatti rendkívüli helyzet sajátos implikációi

- A globális és általános pénzügyi nehézségeket okozó mostani helyzetben számolni kell azzal, hogy a további működést illető esetleges lényeges bizonytalanság megítélésének alapjául szolgáló körülmények akár egyik napról a másikra jelentősen megváltozhatnak. Az a feltételezés, ami az egyik napon még igaz volt, másnapra már érvényét veszítheti.
- Ez akár oda is vezethet, hogy a lényeges bizonytalanság fennállása mellett a könyvvizsgáló nem tudja megítélni a vállalkozás folytatása feltételezésének helytállóságát. Ez jelentős és átfogó hatókör korlátozást jelentene, mely esetben a véleménynyilvánítás visszautasítása típusú jelentés lehet megfelelő az adott helyzetben.
- A helyzetet tovább nehezítheti, hogy esetenként maga a vállalkozás vezetése sem lesz képes a beszámoló készítésére előírt határidőig érdemben megfelelően felmérni a társaságnak a vállalkozás folytatására való képességét. Ilyen esetben a vállalkozás folytatása elvére vonatkozó elegendő és megfelelő könyvvizsgálati bizonyíték szerzésére való képtelenség helyzete állhat elő, mely szintén a véleménynyilvánítás visszautasítását fogja eredményezni.
- Hangsúlyozzuk, hogy a magyar számviteli előírások szerint készített beszámolók esetében a vállalkozás folytatásának a képességére vonatkozó megítélésnek a mérlegtételek értékelésénél van különös jelentősége. Amennyiben a könyvvizsgáló megítélése szerint, az értékelésekre mégsem lenne lényeges hatással a vállalkozás folytatása feltételezés helytállóságáról levont nemleges következtetés vagy a következtetés levonását akadályozó hatókör korlátozás, úgy a könyvvizsgálói véleményt nem kell korlátozni, illetve nem lehet a véleménynyilvánítást erre tekintettel visszautasítani. A jelenlegi helyzetben azonban éppen az okozza az egyik legnagyobb problémát, hogy a pénzpiacokat sokkolta a vírus miatti járványhelyzet, a gazdasági recesszió vagy összeomlás egyik napról a másikra bekövetkező veszélyként nehezedik a globális gazdaságra (nemcsak az egyes vállalkozásokra és nemzetgazdaságokra). Ezen körülmények között ember legyen a talpán, aki a beszámolási célokra előírt értékelésekkel kapcsolatos számviteli becslésekbe mer bocsátkozni.

A Szakértői Bizottság sok évvel ezelőtt, a 2008-as globális pénzügyi válság idején, a kamara honlapján a „Tudástár”-ban közreadott egy döntési folyamatábrát, amely megmutatta, hogy a könyvvizsgáló milyen döntési pontok és azokra adott válaszok mentén tudja meghatározni, hogy milyen véleményt, illetve jelentést kell kiadnia a vállalkozás folytatására vonatkozó képesség

könyvvizsgálói megítélésével összefüggésben. Ezt az ábrát most az 570-es témaszámú standard időközbeni változásaira tekintettel újrarajzoltuk Javasoljuk ennek alkalmazását a könyvvizsgálói véleményalkotás során. Az aktualizált folyamatábra megtalálható a kamara honlapján a „Tudástár” menüpontban az alábbi linken: <https://mkvk.hu/tudastar>

Mindezek mellett, a Szakértői Bizottság hamarosan frissíteni fogja a vállalkozás folytatásának a megítélésére vonatkozó könyvvizsgálati ellenőrzési kérdőívet, melyet azt követően a honlapon fog közreadni.

➤ **További szempontok, amikre az egyes könyvvizsgálati megbízások tekintetében érdemes odafigyelni, elgondolkodni, illetve ajánlott ezekről is folyamatosan tájékozódni:**

- ***Értékelések és ezek hatása a könyvvizsgálói véleményre.*** Nem csak a vállalkozás folytatására vonatkozó megítéléssel összefüggésben, hanem önmagában az egyes mérlegtételek mérlegkészítéskori értékelésénél is lehetnek lényeges bizonytalanságok, a piaci értékek rövidtávon is tapasztalható jelentős volatilitása miatt – ez is jelenthet közzétételi kötelezettséget és az adott lényeges bizonytalanságra vonatkozó figyelemfelhívást a könyvvizsgálói jelentésben, függetlenül attól, hogy ez nem vezetett a vállalkozás folytatására való képtelenséghez vagy e tekintetben is megnyilvánuló lényeges bizonytalansághoz.
- ***Leginkább érintett ágazatok.*** A jelenlegi ismereteink szerint a turizmushoz, idegenforgalomhoz és a szórakoztatóiparhoz köthető iparágakban működő vállalkozásokra (szálláshely-szolgáltatás, vendéglátóipar, kulturális szolgáltatók, rendezvényszervezéssel, utazásszervezéssel foglalkozók, légi- és földi személyszállító cégek) van eddig a legsúlyosabb hatással ez a mostani helyzet. Elemzők szerint beláthatatlan következményekkel járhat a járvány elhúzódása, és azt már most biztosra veszik, hogy a nyári turista szezonban hatalmas veszteségeket fognak ezek a cégek elszenvedni. Ezekben az ágazatokban elképzelhető, hogy lesznek központi intézkedések a veszteségek mérséklésére vagy a jelentős likviditási problémák enyhítésére. Lehetőség szerint célszerű lehet kicsit kivárni a beszámolókészítéssel, amelyre nézve szintén elképzelhető, hogy a pénzügyi kormányzat hamarosan előáll esetleg valamilyen, a rendkívüli helyzetre reagáló áthidaló, könnyítő intézkedéssel.
- ***Az adott gazdálkodóra vonatkozó egyedi hatásokat*** kell a lehető legrészletesebben és alaposan felmérni, ezeket folyamatosan aktualizálni és ezek alapján meghatározni a szükségesnek ítélt speciális közzétételeket és az ezekhez kapcsolódó vagy a beszámoló egyenlegeket esetlegesen módosító összegszerű (becsült) kihatásokat.
- ***Széleskörű folyamatos tájékozódás és az ügyfelekkel való gyakoribb és elmélyültebb kommunikáció.*** Látható, hogy a gazdasági helyzet, valamint a működőképes gazdasági- és társadalmi élet megszervezésére irányuló kormányzati és vállalati válságmenedzselési stratégiák és adhoc intézkedések miatt a helyzet naponta változik, így folyamatosan kell foglalkozni és figyelni, valamint a könyvvizsgálói munkához értékelni az újabb fejleményeket, kormányzati intézkedéseket és azok hatására tett vállalati lépéseket. Ez a könyvvizsgáló és az ügyfél (a vezetés és az irányítással megbízottak) között a szokásosnál minden bizonnyal gyakoribb és intenzívebb kétirányú kommunikációt igényel. A kommunikációval érintett fő kérdéseket, az ügyfél által tett megnyilatkozásokat a már ismert módon dokumentálni kell, valamint azok relevanciáját és megbízhatóságát minden esetben

értékelni szükséges. Ehhez a rendkívüli helyzetre tekintettel, bizonyos értelemben most a szokásosnál több külső információ áll a könyvvizsgáló rendelkezésére. Az ügyféllel való kommunikálásnak számos olyan formája lehet, amelynél nem jelenthet problémát az, ha fizikailag nem tud létrejönni a személyes találkozás az ügyféllel.

- ***Naprakész tájékozódás a vállalkozásokat megsegítő különböző kormányzati és hatósági intézkedésekről.*** Az előző témakörhöz kapcsolódik, hogy várhatóan lesznek olyan központi vagy önkormányzati „megsegítő támogatási” programok, intézkedések, amelyek az egyedi vállalkozások szintjén keletkező veszteségek mérséklését célozzák. (Pl. az MNB már meghirdetett egy vállalkozásokat megsegítő hiteltörlesztési moratóriumra való felhívást a bankok felé. Ha lesznek ilyen és ehhez hasonló intézkedések, a vállalkozásoknak és könyvvizsgálóiknak ezeket is ismerniük kell és a mérlegkészítés szabályainak megfelelően figyelembe kell venniük az éves beszámoló összeállítása és vizsgálata során. A beszámolási kötelezettség törvényes határidejének az elhalasztására vonatkozó esetleges központi intézkedés bevezetése például valamilyen megoldást jelenthet a most fennálló igen komoly problémák egy részére is, mert néhány hónap múlva a jelenlegihez képest javulhat a helyzet az értékelések és a vállalkozás folytatásának megítélhetősége, vagy a könyvvizsgálói bizonyítékok megszerzhetősége tekintetében is.
- ***Alternatív könyvvizsgálati eljárásokkal való bizonyítékszerzés alkalmazása.*** A jelen helyzetben sok esetben az auditot is jellemzően távmunkával tudja a könyvvizsgáló lebonyolítani a személyes találkozások lehetőségének a korlátozottsága miatt. Érkezett néhány általános érvényű, de konkrét gyakorlati kérdés már ezzel kapcsolatban a kamarához, amelyekre rövid időn belül igyekszünk válaszokat adni. Amit fontosnak tartunk hangsúlyozni, hogy a Magyar Nemzeti Könyvvizsgálati Standard (MNKS) és az általa implementált ISA-k követelményei alól ez idő szerint a kamarának nem áll módjában felmentést adni, ezért a könyvvizsgálókat az MNKS-nek és a standardoknak megfelelően kell most is végrehajtani. Ennek érdekében ésszerű kreatív megoldások alkalmazására lehet szükség az eddig megszokott módon végrehajtott eljárások helyettesítésére. A fő cél most is ugyanaz, hogy a könyvvizsgáló megfelelően és meggyőzően ítélje a megszerzett könyvvizsgálati bizonyítékot.

Az elfogadható alternatív megoldásokra nehéz lenne egy listászerű ajánlást kidolgozni és kiadni, de foglalkozni fogunk ezzel a kérdéssel. Olyan kérdések merülnek fel többek között például, hogy mi lesz most a leltározáson való kötelező könyvvizsgálói részvétellel, mit kell tenni, ha erre, vagy egyáltalán magára a leltározásra sem tudott sor kerülni. Vagy, az ügyféllel való rögzített videó interjú elfogadható-e megfelelő dokumentációnak? És ehhez hasonló jó néhány kérdést kaptunk már. Ez utóbbi kérdésre a válasz egyértelműen az, hogy igen, hiszen a könyvvizsgálati dokumentáció elektronikus formában is tárolható, és egy videó hívás keretében lebonyolított interjú eltárolása a könyvvizsgálati dokumentációban megfelel az előírt követelményeknek. Ehhez hasonlóan, például a leltározás folyamatának a könyvvizsgáló általi megfigyelését is el lehet képzelni videó hívás formájában (mobil kamerán keresztül), melynek felvételét vagy rögzítik és eltárolják, vagy a könyvvizsgálati dokumentációban a leltározásról készített munkapapírokban azt rögzítik, hogy a leltározáson való részvételre ilyen formában került sor.

Azt mindenesetre szintén hangsúlyozni kívánjuk, hogy a könyvvizsgálói vélemény kialakítása szempontjából egyelőre nincsenek „alternatív” véleményformálási vagy bármiféle felmentési

lehetőségek a vélemény megfelelő könyvvizsgálati bizonyítékokkal való alátámasztásának az általános követelménye alól. Ha a könyvvizsgálói vélemény kialakításához és megalapozásához szükséges megfelelő és elegendő bizonyítékok megszerzése az ügyfél és a könyvvizsgáló minden erőfeszítése ellenére is akadályokba ütközik, akkor az a hatókör korlátozással egyenértékű helyzethez vezet, és ennek megfelelően kell kezelni a könyvvizsgálói véleményalkotás és jelentéstétel során.

- ***Teljességi nyilatkozat speciális nyilatkozattal való kiegészítése.*** A COVID-19 vírus miatti mérlegfordulónap utáni esemény hatásait, mint azt már említettük, minden társaságnak fel kell mérnie és értékelnie kell. Arról, hogy a társaság ezt az értékelést is megtette, és a szükséges módosításokat vagy közzétételeket a beszámolóba beépítette, szükségesnek tartjuk. és javasoljuk az 560. témaszámú „Fordulónap utáni események” című standard 9. pontjában említett írásbeli nyilatkozat kiegészítését egy további, speciális írásbeli nyilatkozattal. Ezt lehet a teljességi nyilatkozat részeként vagy külön nyilatkozatban is bekérni.